

POZDER PÉTER

EGER MUNKAERŐVONZÁSI KÖRZETE

ABSTRACT: (EGER'S SPHERE OF ATTRACTION OF LABOUR) The author has been investigating the central functions of Eger, one of Hungary's oldest towns, the county town of Heves County. The purpose of his research has been to define the sphere of attraction of Eger. The present paper presents the sphere of attraction of labour of Eger. An unsettled question in the field of research into spheres of attraction is the question of labour. Yet, figure 1 demonstrating the sphere of attraction has been constructed. It is important to study the attraction of labour in Eger because a strengthening of connections between towns and nearby villages has become a general feature in Hungary since the 1970's.

Településföldrajzi kutatásaim során hazánk egyik legrégibb városának, Heves megye székhelyének, Egernek központi funkcióit vizsgáltam. Eger a történelem folyamán mindig városi, központi szerepkörrel rendelkezett. Fő célom az volt, hogy Eger komplex vonzáskörzetét meghatározzam az 1980-as évek elején betöltött funkciói alapján.

Kutatásaimat az is indokolja, hogy Eger központi szerepköre és földrajzi fekvése ellentmondásos. A város mind a megye, mind a tágabb környezetének viszonylatában periférikus helyzetű: Heves és Borsod–Abaúj–Zemplén megye határán fekszik.

Vonzáskörzeti kutatásaimat módszerti szempontból BE-LUSZKI P. /1963, 1967, 1971, 1973, 1974/ PAPP A. /1975, 1981/

TÓTH J. /1974, 1977, 1978/, HAJDU Z. /1978/ VADÁSZ I. /1981/ és ERDŐSI F. /1982/ munkái alapozták meg.

A város vonzáskörzetét befolyásoló tényezők vizsgálata után az egyes ágazati: kiskereskedelmi-, piaci-, oktatási-, szolgáltatási-, egészségügyi-, munkaerővonzási körzeteit határoztam meg. Ezek ismerete lehetővé tette, hogy *Eger komplex vonzáskörzetét is meghatározhasam.* /POZDER P. 1986, 1987/.

Eger központi szerepkörét vizsgálva alapvető volt, hogy a *munkaerővonzási vonzáskörzetét is meghatározzam.* Erről készített tanulmányomat bocsátom itt közre, amely *a magyar gazdaság egy lezárult korszakának végéről készült munkaerővonzási helyzetkép.*

A városi munkahelyek azóta jelentősen leépültek és átalakultak, különösen a gazdasági tevékenység szférájában. A mostani helyzetkép még kialakulatlan és az utóbbi évekről adathiány miatt sem lehet áttekintést szerezni. Ezért távlati célom, hogy későbbi időben Eger munkaerővonzási körzetének átalakulását bemutató, összehasonlító jellegű tanulmánnyal folytassam e munkámat.

A munkaerővonzás a vonzáskörzet kutatásának a legvitatottabb kérdése. Mendöl Tibor szerint az ingavándorforgalom területe nem a vonzáskörzet része, hanem magának a városnak, a város második lakónegyed övének a része, "noha messzire kitolt, esetleg számos apró, össze nem függő darabra szakadó más települések részeivel elkevert része." (MENDÖL T. 1963).

Beluszky Pál is Mendöl Tibor álláspontjára helyezkedett, miszerint a várost és vonzáskörzetét azok a városi alapfunkciók vagy "központi helyi funkciók" hívják életre, amelyek kialakulása szükségszerű az adott településhálózatban. A speciális funkciók (pl. ipar, idegenforgalom) egyikét sem tartja közvetlen városképző funkciónak (BELUSZKY P. 1967.)

Lettrich Edit szerint a város és falu kapcsolatát nem a központi funkciók szervezik egységbe az iparvidékeinken, hanem az ipari gócpontokban folyó napi termelőmunka (LETTRICH E. 1962).

Hasonlóan vélekedik Hunya Gábor is, szerinte az ipar decentralizálása során *a vidéki kisvárosokba és nagyobb községekbe telepített gyárak közül nem egy országos jelentőségűvé nőtte ki magát. Nemcsak a központok fejlődésére voltak nagy hatással, hanem a környékre is, ahonnan a dolgozók jelentős része bejár.* (HUNYA G. 1981).

Papp Antal szerint a munkaerő vonzás a legrendszeresebb személyi jellegű kapcsolat a város és környéke között. A városokba való bejárás hatással van a városi szolgáltatások intézményeinek fejlődésére és a kiskereskedelemre is, ezért nem nyilvánítható csak lakó- és munkahely közötti mozgásnak (PAPP A. 1981).

E tényeket bizonyítja az is, hogy *Berta Bálint Dombóvár kiskereskedelmi vonzása és az ingázás között 0,89 erősségű összefüggést talált (BERTA B. 1978). Vadász István Tiszafüred esetében kimutatott értéke 0,67 (VADÁSZ I. 1981). Egernél is szoros összefüggésre utal a 0,75 korrelációs érték, mint azt már az előzőekben megállapítottuk. (POZDER P. 1987).*

Erdősi Ferenc véleménye szerint az inga-vándorforgalomnak az agglomeráció és a régió kutatásban nagyobb a jelentősége, mint amelyet a funkcionális értelemben vett város és vidék közötti kapcsolatban betölt (ERDŐSI F. 1982).

Az eltérő vélemények ellenére *indokolt Eger munkaerővonzásával foglalkoznunk, mert az 1970-es évek végére a városok és a környező falvak kapcsolatának erősödése országosan általánossá vált. A munkaerővonzás vizsgálata nemcsak a tervszerű munkaerőgazdálkodás, az agglomerációs jelenségek kutatása és a területfejlesztési tervek elkészítéséhez szükséges, hanem vonzáskörzeti szempontokból is indokolt.*

Eger munkahelyein 1980-ban foglalkoztatottak száma 40 316 fő volt. Ebből 13 280 naponta ingázott, így *az egri munkahelyek 33%-át vidékiek töltötték be. Az ingázók 359 településről jártak be, de számuk csak 63-ban haladta meg a 40 főt, ebből 34-ben a 100 főt. Ez utóbbi települések között találjuk Budapestet 148 fővel és Gyöngyöst 113 fővel.*

Az ingázók gazdasági ágankénti megoszlását és jelentőségét a 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat

Az aktív keresők megoszlása gazdasági áganként Egerben (1980)

Gazdasági ág	Összes aktív kereső		Ebből vidékről bejáró		A vidékről beárók az összes aktív kereső
	fő	%	fő	%	%-ában
Ipar Építőipar	20.304	50,4	7.963	60,6	39,2
Mezőgazdaság Közlekedés	1.531	3,8	494	3,7	32,3
Kereskedelem Szolgáltatások	18.481	45,8	4.823	36,3	26,1
Összesen	40.316	100,0	13.280	100,0	32,9

Egerben 1970 és 1980 között az iparban, az építőiparban, a közlekedésben és hírközlésben, a kereskedelemben együttesen mintegy 40%-al emelkedett az ingázók száma. A kereskedelemben megkétszereződött, az iparban csak 14%-al nőtt az ingázók száma (GELSEI S. 1983).

1979-ben az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium és a Budapesti Statisztikai Hivatal meghatározta 26 jelentősebb városunk munkaerővonzási körzetét. *Eger napi munkaerővonzási körzetébe 16 települést soroltak.* Ezek: Andornaktálya, Bátor, Egerbakta, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Hevesaranyos, Kerecsend, Maklár, Nagytálya, Noszvaj, Ostoros, Szarvaskő és Szomolya. *Gelsei Sándor további 6 településsel bővíti a vonzáskörzetet,* így Egerbocs, Egercsehi, Füzesabony, Szúcs, Bogács és Bükkzsérc került Eger napi munkaerővonzáskörzetébe. *A 22 település közül Bogács, Bükkzsérc és Szomolya Borsod–Abaúj–Zemplén megyéhez tartozik.* (GELSEI S. 1983).

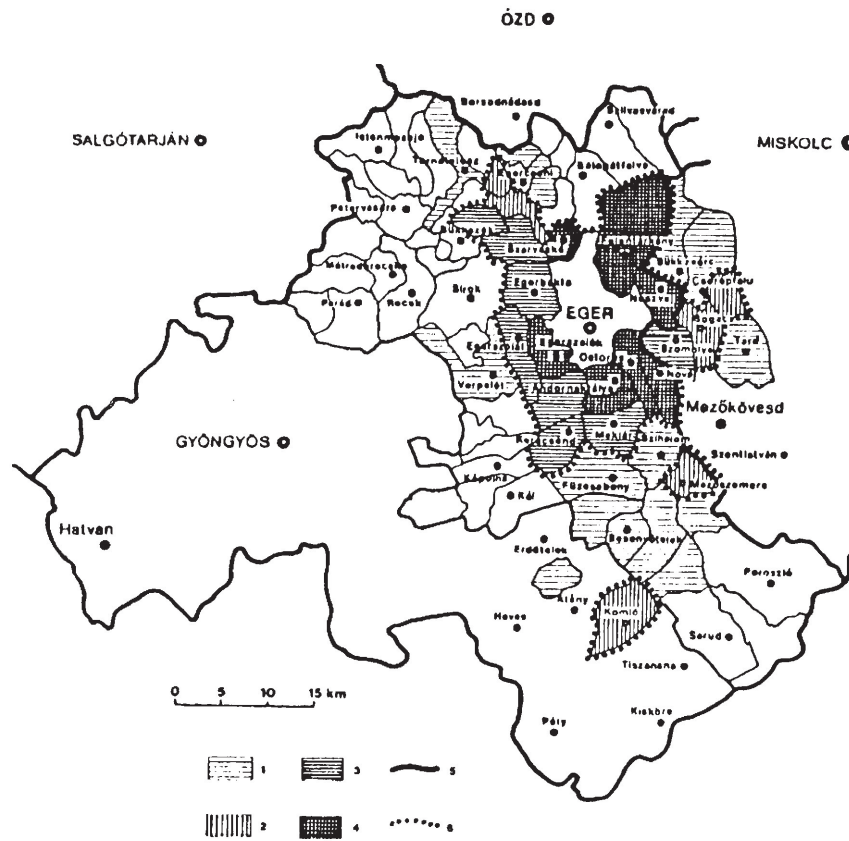
A munkaerővonzás legkifejezőbb mutatószámának az ingázóknak a lakóhelyük aktív keresőjéhez viszonyított százalékát tekintettük. Ez alapján szerkesztettük meg a 1. ábrát. A munkaerővonzás határát a 20%-os részesedési értéknél vontuk meg, így 22 település tartozik Eger vonzáskörzetébe. E települések ingázóira való adatokat a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat

Az Egerbe ingázók száma és aránya településenként* (1980)

Település	Az eljárók száma	Ebből az Egerbe bejárók		
		Száma	Helyben lakó aktív keresők %-ában	Összes Egerbe bejáró %-ában
Andornaktálya	990	950	75,5	7,1
Bátor	163	101	41,9	0,8
Demjén	283	195	56,7	1,5
Egerbakta	531	459	59,6	3,5
Egerbocs	247	108	30,9	0,8
Egerszalók	522	499	73,6	3,8
Egerszólát	325	297	49,1	2,2
Felsőtárkány	1021	984	66,8	7,4
Hevesaranyos	243	134	43,1	1,1
Kerecsend	412	309	41,4	2,3
Kömlő	295	176	20,2	1,3
Maklár	720	622	58,2	4,7
Mezőszemere	396	179	25,4	1,3
Nagytálya	331	267	60,7	2,0
Noszvaj	624	577	62,2	4,3
Novaj	503	469	68,0	3,5
Ostoros	686	661	79,9	5,0
Szarvaskő	129	103	60,6	0,8
Szúcs	185	54	24,7	0,4
Bogács	392	202	21,1	1,5
Cserépváralja	125	64	22,1	0,5
Szomolya	575	390	42,1	2,9
Összesen:	9698	7800	52,4	58,7

* **Megjegyzés:** csak azon települések adatait tartalmazza, ahol az Egerbe bejárók meghaladják a helyben lakó aktív keresők 20%-át.

1. ábra Eger munkaerővonzási körzete (1980)
 Az Egerbe ingázók az aktív keresők %-ában
 1. 10,0 – 19,9% 4. 60,0 – 79,9%
 2. 20,0 – 39,9% 5. megyehatár
 3. 40,0 – 59,9% 6. a vonzáskörzet határa

Fig. 1. Eger's sphere of attraction of labour (1980) Number of
 commuters expressed in percentage of wage-earners
 1. 10.0 to 19.9% 4. 60.0 to 79.9
 2. 20.0 to 39.9% 5. county border
 3. 40.0 to 59.9% 6. border of sphere of
 attraction

A 22 településről 7800 fő jár be naponta, ez az összes Egerbe ingázóknak az 58,7%-a. E 22 község aktív keresőinek 65,2%-a lakóhelyén kívül vállalt munkát, 52,4%-a Egerben, a megyeszékhelyen. A munkaerővonzási körzetből 4688 főt (60,1%) az ipari és építőipari, 310 főt (4,0%) a mezőgazdasági, 2802 főt (35,9%) a tercier szektor foglalkoztat.

Eger munkaerővonzási körzetének térbeli elhelyezkedését vizsgálva a következőket állapíthatjuk meg:

Egertől az északra eső települések: Mónosbél, Bükkszentmárton, Szilvásvár, Nagyvisnyó aktív keresőit Bélapátfalva munkahelyei vonzzák (pl. Cementmű 1047 főt foglalkoztat, ebből 871 fizikai dolgozó).

A keletre fekvő Szomolya, Bogács, Cserépváralja Borsod megyéhez tartoznak, de közelségük miatt könnyen megközelíthetik Egert, ezen az is segít, hogy több egri nagyvállalat saját, vagy VOLÁN szerződéses járatokkal szállítja be a vidéki munkaerőt.

A vonzásövtől elszakadva Mezőszemere és Kömlő 20% felett adott le munkaerőt Egernek, mert itt csak mezőgazdasági munkalehetőség van. A termelőszövetkezetek csak alacsony átlagjövedelmeket biztosítottak. Mindkét település kedvezőtlen forgalmi fekvésű, Kömlőről 66 perc, Mezőszemeréről 59 perc alatt lehet elérni Egert. Füzesabony, Besenyőtelek, Szihalom, Mezőtárkány, Dormánd, Egerfarnos településekről összesen 1043 fő ingázott Egerbe, de a helyben lakó aktív keresőkhöz viszonyított arányuk 20% alatt maradt. E térségből az országos főközlekedési vonalak közelsége miatt már nem az Egerbe való ingázás a domináns.

Nyugat felé a Tarna völgye határolja le a munkaerővonzási övet. A völgybeli települések számára a Mátravidéki féművek jelent munkalehetőséget Sirokban.

A legtöbb ingázót a következő 9 község adta: *Felsőtárkány, Andornaktálya, Ostoros, Maklár, Noszvaj, Egerszalók, Novaj, Egerbakta, Szomolya. Összesen 5611 főt, az összes Egerbe ingázó 42,3%-át. E településektől átlag 17 perc alatt lehet bejutni Egerbe.*

Összegzésül megállapíthatjuk, hogy *Eger ipari szerepkörének növekedése igen erőteljesen kihatott a környező települések munkakeréjére. 22 település alkotta a város munkaerővonzási körzetét, ezen belül 9 településen legerőteljesebb a vonzás intenzitása.* Egerből mindössze 1712 fő volt az eljáró dolgozó, ez a helyben lakó aktív keresők 5,9%-a.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. AZ AKTÍV KERESŐK MUNKAHELYE ÉS LAKÓHELYE, s naponta ingázók adatai, 1980. évi népszámlálás 33. – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1983.
2. BELUSZKY P., 1963. Mátészalka vonzáskörzete. – Földrajzi Értesítő, XII. 201–223.
3. BELUSZKY P., 1967. A magyar városok központi szerepköre. – Statisztikai Szemle, 45. 543–563.
4. BELUSZKY P., 1971. A város–falu közötti kapcsolatok jellege és mennyiségi jellemzői Nyíregyháza példáján. – Földrajzi Értesítő, XX. 159–186.
5. BELUSZKY P., 1973. A településosztályozás néhány elvi-módszertani szempontja. – Földrajzi Értesítő, XXII. 453–466.
6. BELUSZKY P., 1974. Nyíregyháza vonzáskörzete. – A város–falu közötti kapcsolatok jellege és mennyiségi jellemzői Szabolcs–Szatmár megyében. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 118.
7. BERTA B., 1978. Dombóvár vonzáskörzete. – Studia Geographica 2. Debrecen, 65.
8. DALLOS F.–SZABADI E. (szerkesztők), 1966. Magyar városok. – Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 96–103.
9. ERDŐSI F., 1982. Pécs munkaerő-vonzáskörzete és annak övezetei az inga-vándorforgalom alapján. – Vonzáskörzetek Agglomerációk, Akadémiai Kiadó, Budapest, I. 67–87.
10. GELSEI S., 1983. Eger napi munkaerővonzási körzete. – Területi Statisztika, XXXIII. 521–532.
11. HAJDÚ Z., 1978. Hegyalja városi jellegű települései központi funkcióinak vizsgálata. – Földrajzi Értesítő, XXVII. 241–262.

12. HEVES MEGYE ADATAI, 1980. évi népszámlálás 10. – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1981.
13. HEVES MEGYE STATISZTIKAI ÉVKÖNYVE, 1980, 1981, 1982. – KSH Heves megyei Igazgatósága, Eger, 1981, 1982, 1983.
14. HUNYA G., 1981. Napi ingázás Magyarországon. – Földrajzi Közlemények, XXIX. 128–139.
15. KULCSÁR V., 1975. Heves megye és városai – Magyarország megyéi és városai. – Kossuth Kiadó, Budapest, 323–349.
16. LETTRICH E., 1962. Az ipari települések területkomplexumai Magyarországon. – Földrajzi Értesítő, XI. 85–108.
17. MENDÖL T., 1963. Általános településföldrajz. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 567.
18. PAPP A., 1975. Az agglomerációs fejlődés helyzete és sajátosságai Debrecen környékén. – Földrajzi Értesítő, XXVI. 479–488.
19. PAPP A., 1981. Debrecen vonzáskörzete. – Alföldi Tanulmányok V. 177–203.
20. POZDER P., 1986. Eger vonzáskörzete. – Földrajzi Közlemények, XXXIX. 96–106.
21. POZDER P., 1987. Eger vonzáskörzete. – Studia Geographica 5. Debrecen 77.
22. TELEPÜLÉSHÁLÓZAT III., 1980. A városok és a magasabb központi szerepkörű községek adatai 1970–1977. – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1980.
23. TERÜLETI STATISZTIKAI ÉVKÖNYV, 1980, 1981, 1982. – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1980, 1981, 1982.
24. TÓTH J., 1974. A dél-alföldi vonzásközpontok vonzásterületeinek elhatárolása az interurbán telefonhívások alapján. – Földrajzi Értesítő, XXIII. 55–61.
25. TÓTH J., 1977. Az Alföld intercentrális kapcsolatrendszere az interurbán telefonhívások alapján. – Alföldi Tanulmányok I. 117–128.
26. TÓTH J., 1978. Az alföldi városfejlődés elmúlt évszázada és az Országos Településhálózat-fejlesztési koncepció. – Alföldi Tanulmányok, II. 125–150.
27. VADÁSZ I., 1981. Tiszafüred vonzáskörzete. – Studia Geographica 4. Debrecen, 65.